

Chce to zpomalit

Rozhovor s Annou Galas-Kosil

O potřebě změny kulturního systému, nástrahách rodičovství v umělecké branži i rezidencích bez nutnosti výsledků jsme vedli rozhovor s Annou Galas-Kosil z nové polské instituce Warszawskie Obserwatorium Kultury.

Warszawskie Obserwatorium kultury (WOK), kde nyní působíš, vzniklo jako instituce města Varšavy s cílem zkoumat, vytvářet nástroje a profesionalizovat kulturní sektor. Co vedlo k jeho vzniku a kdo jej inicioval?

WOK byl založen v září 2022. Od začátku se držíme myšlenky, že budeme interdisciplinární organizací kombinující výzkum a umělecké aktivity s tím, že zároveň chceme zkoumat, co znamená spolupráce výzkumu s uměním. Druhým podstatným rozhodnutím bylo nezatěžovat se příliš pořádáním veřejných akcí, i s ohledem na to, že sami chceme být organizací beroucí ohled na wellbeing vlastních zaměstnanců.

Pro české čtenářstvo je možná vhodné zmínit politický kontext. V posledních letech zde na státní úrovni vládla konzervativní strana Právo a spravedlnost, ale ve větších městech to byly spíše liberální strany. Ty po určité době pochopily, že by mohly dělat svojí vlastní kulturní politiku a zároveň podporovat iniciativy, které nemají státní podporu. Wok byl vytvořen městem Varšava z potřeby mít instituci, která bude zkoumat kulturní pole v kontextu města.

Na cílech WOKu se mi líbí, že kombinuje datovou analýzu s testováním trendů a sociálních inovací. Předpokládám, že i proto máte na stránkách etickou mapu – tedy jakýsi kodex či průvodce vhodným chováním, nebo spíše esencí, kterou chcete být.

Celé je to spojeno s proměnou pohledu na řízení lidí. Dnes se místo direktivního rozhodování dává více prostoru různým hlasům. To byl ostatně příklad i naší etické mapy. Ta vzešla přímo z týmu, který se nabídl, že mapu sám vytvoří. Ředitelka Olga Wysocka myšlenku podpořila a propojila nás s osobou, která proces vytváření etické mapy facilitovala.

propojila nás s osobou, která proces vytváření etické mapy facilitovala. Vlastní tvorba pak byla skupinovým procesem, a co je důležité, přikládáme ji k veškerým smlouvám, které děláme. Takže s kodexem všichni souzníme. Zároveň má inspirovat ostatní organizace a je to vlastně ukázka toho, že chceme proměňovat kulturní pole.

Zdá se mi, že WOK zdůrazňuje evaluaci kulturní produkce, ne však finálních děl, ale spíš procesy jejich tvorby. Evaluovali jste například divadelní pole (List of Shortcomings). Co vás přivedlo k analýzám tvůrčích procesů?

Slovo proces je pro nás opravdu důležité, vědomí, že netvoříme projekt, ale proces. Napomáhá tomu složení našeho týmu. Zástupkyně ředitelky, Malgorzata Bakalarz-Duverger, je socioložka, pracující pro Parsons School of Design v New Yorku. Jejím posláním u nás je rozvoj spolupráce s akademickou obcí. Proto ve WOKu dáváme jednak příležitost prezentovat aktuální výzkumy, zároveň nabízíme spolupráci při zkoumání kulturního pole. Nyní je navíc součástí našeho týmu mladá socioložka, která se věnuje mapování kulturní edukace. Například vedení Varšavy si u nás vyžádalo průzkum, jak by mohly městské instituce participovat na kulturním vzdělávání, respektive jak lze jejich práci propojovat.

Všiml jsem si, že se rovněž podílíte na vytváření manuálu pro evaluaci výstav.

Ano, to je zrovna příklad, kdy nás instituce oslovila sama. Muzeum Varšavy nás kontaktovalo, abychom jim vytvořili nástroje, neboť mají obtíže s evaluací svých výstav. Takže jsme uspořádali společný workshop – vše se potkalo v loňském roce, kdy jsme si sami testovali, co vše zvládneme dělat jako malý tým.

Je podnětné, jak kombinujete výzkum a umění. Zmínila jsi Olgu Wysockou, která dříve působila jako zástupkyně ředitelky Galerie Zacheta a která s touto koncepcí vyhrála konkurz na ředitelku WOKu. Čerpá její strategie z nějaké zahraniční inspiraci, ze Skandinávie či Německa, kde je takové prolínání současným trendem?

To je otázka, na kterou by asi lépe odpověděla přímo Olga. Ale je pravda, že dříve byla zástupkyní ředitele Institutu Adama Mickiewicze (obdoba Českých center), jenž má mezinárodní působnost. Myslím si ale, že je to také otázka intuice, protože téma péče je důležitou otázkou dneška. Jinou vrstvou je sdílená zkušenost, většinu nás ve WOKu je okolo čtyřicítky a máme určitou

zkušenost s modelem kultury vytvořeným koncem 90. let, který je založen na konstantní produkci a vykazování výsledků. S pandemií jsme si uvědomili, že takhle dál nemůžeme, že jsme vyhořelí a že musíme znovu promyslet fungování kultury. Tak to cítíme nejen my, ale více městských kulturních organizací. Kupříkladu Dům kultury SDK (Srodmescie) také začal s programy zaměřenými na wellbeing kulturních pracujících.

Velkou výzvou současnosti pro kreativní odvětví je wellbeing. Zmínila jsi, že žijeme v době konstantního tlaku na tvořivost, sebeaktualizaci, ale zvyšují se i nároky na sebe prezentaci a neustálou dostupnost. Je těžké nevyhořet.

V tomto ohledu musím odkázat na mého oblíbeného korejského filosofa, Byung-Chul Hana, který naši nynější situaci definuje jako „společnost únavy“. My dnes opravdu žijeme v systému nadprodukce, a to i v systému kultury vytvářejícím spoustu děl, jež lidi ani nejsou schopni zkonsumovat. Proto bychom ve WOKu chtěli přijít s nějakými nástroji, které by systém pozměnily. Potřeba změny systému stojí za rozvojem rezidenčního programu, kterému se věnuji. Jednou z myšlenek je snaha o zpomalení, protože žijeme v době, kdy ani často nejsme schopni se zastavit a zamyslet nad vlastní prací. Proto chceme vytvořit formu rezidencí, při kterých se lidé prostě zastaví a neprodukují. Při první a nyní při začínající druhé vlně rezidencí nepožadujeme, aby účastníci cokoliv vytvářeli. Jediné, co po nich chceme, je, aby si vedli deníky, resp. aby nám na závěr poskytli formu dokumentace. A v tomto je pro nás důležité, že nechceme, aby vzniklo finální dílo, ale že společně tvoříme proces.

Pracujete rovněž na programech práce s menšinami.

Ano. Spouštěcím impulsem byla válka na Ukrajině. Jedním z projektů je spolupráce uměleckého prostředí s ukrajinskými, běloruskými, ale i dalšími menšinami migrantů. Jednak tyto umělecké komunity mapujeme a poskytujeme jim prostor, pokud jej potřebují, zároveň se snažíme vytvářet nástroje pro kulturní instituce, které by do budoucna chtěly s migranty pracovat. K tomu již vznikl jakýsi [katalog praktik](#), který jsme vytvořili my a další organizace jako součást neformální sítě nazvané REAGUJEMY!

Jak jsou zaměřeny rezidence WOKu, jaké umělkyně se účastnily?

První rezidence pod názvem Změna a myšlenka se konala minulý rok s úmyslem podpořit umělkyně a badatele v procesu změny. Skládala se z pěti žen různých generací. Kupříkladu mladá žena na doktorátu, ale i zkušenější

umělkyně jako třeba Agnieszka Glińska, známá režisérka, která se rozhodla studovat psychoterapii. Na rezidenci byla v době zakončení svého studia. Pro nás byla její účast velmi zajímavá, neboť se rozhodla kombinovat svou uměleckou zkušenost s nově získanými psychoterapeutickými nástroji v oblasti wellbeingu. Tento mix kompetencí by ráda využila pro herecké workshopy zaměřené na otázku péče, tedy ty oblasti, které umělecké školy neučí.

Pokračujete i letos. Pozměnila se nějak struktura? Které profese převažují?

Rezidence budeme pořádat i letos a zájem je velký. Minulý rok se nám sešlo 97 žádostí, letos již 187. Proces výběru je dvoukolový, nejprve na základě žádosti vybereme 20 lidí a pak s nimi vedeme online pohovory. Rezidenci, která trvá 5 až 6 měsíců, získá 10 vybraných.

Převažuje oblast tance a choreografie, což je způsobeno nedostatkem podpory pro lidi z této oblasti. Hlavní téma letošní rezidence je Přestávka nebo Průlom (Break or Breakthrough). Naší představou je, že člověk získá čas soustředit se sám o sebe, což by mu mělo (ale nemusí) dát sílu prorazit.

Na přelomu minulého a letošního roku jsi také měla šanci otestovat první formu menších rezidencí pro pracující matky-umělkyně. Jak ses k tomuto tématu dostala?

V současnosti rozvíjíme rezidence zaměřené na matky a celkově na rodiče v kulturní branži. Inspirací mi je vlastní situace, když jsem se stala matkou, a taky z jedné nečekané zkušenosti. Minulý rok jsem měla jet na konferenci pořádané organizací On the Move do Tunisu. Bohužel nám s manželem kolidoval program. Napsala jsem proto organizátorům o problémech, kterým čelím a oni mi nabídli podporu. K mému překvapení souhlasili a byla to dobrá zkušenost. Zároveň jsem sledovala výzkum On the Move a jejich webinář o podpoře rodičů v kultuře. Měla bych taky zmínit aktivitu Galerie BWA ve Vratislavi, která pořádala minulý rok rezidenční program, kde bylo možné použít část peněz na chůvu.

Tato rezidence byla vedena formou tuteurského programu. Jak byla strukturována?

Jednalo se o pilotní projekt krátkých rezidencí s devíti vizuálními umělkyněmi-matkami. Skrze společné diskuze a tandemové spolupráce jsme testovali, jak je můžeme podpořit, a také jak můžeme vytvářet tvůrčí komunitu. Pokud se nám zadaří, vznikne z tohoto projektu společná výstava.

Když pracuješ na výzkumu podmínek pracujících rodičů v kultuře. Jakým překážkám čelí v současném Polsku?

Zájem o tuto skupinu vychází ze společenské změny. Dnes spousta umělkyň zakládá rodinu po třicítce, tedy ve chvíli, kdy už mají slibně rozjetou kariéru a nechtějí ji po porodu přerušit. Proto požadují systém, který bude flexibilnější k jejich potřebám.

První průzkum jsme provedli v listopadu formou řízené diskuze s třinácti zástupci uměleckého prostředí, z různých oborů. Hovořili jsme s nimi o jejich zkušenosti s rodičovstvím v umělecké branži a o tom, kam přesně by podporu zacílit. Překvapilo mě, jak moc podobné byly jejich názory bez ohledu na specializaci. Zároveň nám to ukázalo, jak moc potřebujeme získat data. Proto budeme letos dělat podrobnější výzkum o rodičovství v umělecké branži na volné noze. Nyní vyvíjíme dotazník, první část bude online, druhá se bude skládat z 15 rozhovorů.

Děkuji za rozhovor.

Rozhovor vedl Ondřej Tábořský

Anna Galas-Kosil je kurátorkou a kulturní manažerkou, momentálně pracující pro Warszawskie Obserwatorium Kultury. Vystudovala Divadelní akademii Aleksandra Zelwerowicze. O roku 2011 působila pět let v oblasti mezinárodních vztahů ve Zbigniew Raszewski Theatre Institute a podílela se na polské účasti na Pražském Quadrienále. Mezi lety 2015 až 2020 byla prezidentkou sítě On the Move. Také kurátorovala mezinárodní projekty Biennale Warszawa (2018 – 2022). Před dvěma roky kurátorsky vedla projekt Edible City Warsaw zaměřený na alternativní potravní modely. Vloni byla kurátorkou výstavy Common Spaces. Educational Migrations in the Context of the Cold War. V současnosti rozvíjí rezidenční programy ve Warszawskie Obserwatorium kultury a věnuje se mapování situace rodičů v kultuře.